

Ni se nam torej čuditi, ako so imenovali knjigo takih pesmi — zlato knjigo!

Ta zlata knjiga nam dokazuje, da je Gregorčič pesnik srca, pesnik bratoljubja in domovinske ljubezni, svojim rojakom plemenit in blag učitelj. S svojimi čudovitimi pesniškimi umotvori si je postavil med narodom sam neminljiv spomenik, prav po besedah, ki jih je zapisal v spomin velikemu pisatelju Josipu Jurčiču:

Pomnik tvoj prvi — tvoja dela,
ki vek ne vniči jih noben!

Na polhe!

Spisal *Kompoljski*.

Jesen je prihajala v deželo. Zlatorumeno polje se je praznilo, in žito je polnilo kmetovalčeve shrambe. Težko obložena drevesa so se iznebila sladkega bremena. Travniki in senožeti so samevali brez visoke trave in brez pestrih cvetic. Po njih so se pasle črede lepo rejene živine. Gozdi so izgubljali svojo temnozeleno obleko. Listje je rumenelo in polagoma odpadalo.

Ambrožev stric je vsakokrat težko pričakoval jeseni. Olajšalo se mu je srce, če so bili poljski pridelki že pod streho. Saj se ni bilo več treba bati, da bi uničila huda ura plod trdega in dolgega dela. Tako je pa lahko mirno čakal zime; saj je bilo vsega dovolj v shrambah in se ni bilo bati pomanjkanja.

Stric se je pa še iz drugega vzroka veselil jeseni in tako težko pričakoval, kdaj prične rumeneti listje po zelenih bukovih gozdih. Takrat se je namreč pričel zanj kakor tudi za marsikoga drugega znameniti lov na polhe.

Ambrožev stričko je bil najboljši in najstrastnejši polhar v vsi vasi.

Na stotine poljskih pasti je ležalo pri Ambroževih črez zimo in poletje na podstrešju. Vse to je bilo stričeva last. Seveda je bilo potreba vsako zimo vse pregledati in popraviti, ako se je bilo kaj pokvarilo na zadnjem poljšem lovu. V dolgi zimi je striček oskrbel vse to. V začetku jeseni pa je privlekel izpod strehe vso to ropotijo, ter sta še vsako past posebej pregledala striček in desetletni France, ako je sposobna za lov.

Polhe je lovil Ambrožev stric skoro že toliko časa kakor dolgo je pomnil. Že kot sedemletnega paglavca ga je vzel oče prvikrat s seboj na poljši lov. In od takrat je hodil vsako jesen. V jeseni so imeli pri Ambroževih skoro vsak dan poljšo pečenko, odkar se je pričel in kolikor časa je

trajal lov na polhe. Jedli so tudi v krompirju kuhane polhe, ki so jako dobra jed. — In kadar je obolelo kakšno živinče v vasi in ni bilo nikjer drugje dobiti polšje masti, so jo gotovo dobili pri Ambroževem stričku. Tudi zaloga znanih toplih polhovk — kučem — ni nikdar pošla pri Ambroževih. Stric je še vrhutega prodal vsako leto mnogo polšjih kožic.

Letos je prorokoval stric že poleti, da bo mnogo polhov. Neke nedelje je šel nalašč v gozd, da je pogledal, kako bo obrodil žir. Vrnil se je jako zadovoljnega lica.

„Letos bo pa dosti teh živalc in debele bodo;“ je rekel domačim. „Žirú je toliko kakor ga že dolgo ni bilo.“

„Striček!“ se oglasi France izza mize. „Letos se me pa ne ubranite, da bi ne šel z vami. Dosti velik sem že. Lani ste mi tudi že obljubili, da me vzamete letos prav gotovo s seboj.“

„No, te bom že vzel; nosil mi boš vsaj pasti, pa kuril boš v gozdu.“ Nekaj tednov potem sta še enkrat pregledala vse pasti s Francetom. Deček je bil jako marljiv in vesten pri tem delu, kar je seveda veselilo strička.

„Kdaj pojdeva, striček?“

„Boš že še videl. Zdaj še ni pravega časa za to. Naj se še malo porédé, bodo dali več masti, in tudi kožice so boljše.“

„Jernačev Luka je pa že odšel pred par dnevi.“ „Zato je pa tudi prinesel same miške domov; saj sem videl.“

France je moral še par tednov nestrpno čakati. Slednjič je pa le prišel tisti čas. Neke srede pride France ravnokar iz šole. Še ni dobro použil prestanega kosilca, že ga pokliče stric. France pogleda strička in vidi, da je že oborožen z vsem potrebnim za polšji lov. Na klopi je bilo mnogo polšjih pasti, nabranih na vrvco. Poleg je ležala sekira in bisaga, napolnjena s krompirjem, kruhom in drugimi potrebščinami. Stric je pa stal poleg vse te priprave z debelo gorjačo v roki. Ko je France videl vse to, je poskočil in zavriskal od samega veselja.

„Halo-ó! Na polhe, na polhe!“

„Da, France; na polhe greva! Le oprtaj si!“ France si je oprtal nekaj na vrvcu nabranih pasti in vrgel polno bisago črez ramo.

„Ali ne bo pretežko?“ se oglasi striček, medtem ko si je oprtal trikrat toliko pasti, kakor jih je imel France, in vzel sekiro.

„Eh, striček! Nesel bi še enkrat toliko na polšji lov. Čemu pa jemljete sekiro, saj jih ne bova pobijala s sekiro?“

„Norček. Treba bo kuriti in sekati drogeve za nastavljanje pasti.“

Nato sta odrinila. Šla sta za vasjo črez polje ter jo zavila po senožetih proti gozdu. Pot je bila dolga in strma. Dasi sta hodila počasi, je vendar prihajalo obema vroče, in znoj je curljal obema z obrazov. Francetu je postalo breme kmalu pretežko. Vendar se ni hotel pokazati slabiča. Pobiral jo je pridno za stricem, ki je hodil pred njim.

Končno sta vendar dospela na zaželeno mesto. Bilo je sredi velikega, temnega gozda, kamor redko stopi človeška noga. Po kratkem počitku sta se odpravila takoj na delo; zakaj solnce je stalo že precej nizko.

Striček je izvlekel iz enega konca bisage želoda in hrušk-drobnic. Iz žepa pa je vzel steklenico, napolnjeno z oljem, in par kurjih peres. Pokazal je Francetu, kako mora namazati vsak želod in vsako hruško, preden jo porabi za vado.

„Striček, ali bi se ne vjeli polhi, če bi ne bila namazana vada z oljem?“

„Sevena bi se, a ne dobila bi jih toliko. Olje diši polhom, da gredo rajši v past.“

Po tej opombi je vzel striček sekuro in odšel, da naseka dolgih in tankih drogov. France pa je pridno deval vado v past. Ko se je vrnil striček z butaro drogov, je že bilo pripravljenih za lov skoraj sto pasti. Vzela sta jih vsak nekaj na hrbet in odšla nastavljat. — Nastavljanje je precej dolgo trajno in ne ravno lahko delo. Vsako past je treba natakniti na drog in jo postaviti visoko na bukev. Striček je to dobro razumel. Tudi je vedel, kje morajo biti polhi. Že med nastavljanjem sta jih nekaj prepodila. Šele po tem delu sta si lahko privoščila pravega počitka ter prigriznila kosček kruha s slanino. Medtem je prišlo še nekaj drugih polharjev iz vasi, ki so tudi nastavili v bližini svoje pasti.

Mračilo se je. Širokovejnate bukve so se videle Francetu v polmraku kakor kake pošasti, ki iztezajo velikanske kremle, da bi koga pograbile. Tesno mu je prihajalo pri srcu. Upal si pa vendar ni ničesar reči, ker ga je bilo sram. Pridno je prilagal na skupni ogenj drv, da je plamen močno plapolal v zrak sredi skupnega ležišča. Polharji so posekali nekoliko bukev ter devali debele hlode na ogenj.

Popolnoma se je stemnilo. Plapolajoči ogenj je obseval le najbližja drevesa. Polharji so ravnodušno posedli okrog ognja, si prižgali tobak ter kramljali o vsakovrstnih stvareh. Pravili so tudi, kako podi peklenšček z velikanskim bičem polhe po gozdu. France je čul že marsikaj doma o tem. Takrat ga ni bilo strah. Ko je pa to sedaj slišal sredi temnega gozda v tihi noči, so se mu kar ježili lasje. Mislil si je: „Kaj bi bilo, če bi peklenšček sedajle pridrvil s svojo čredo?“ Napeto je poslušal pripovedi. Časih se mu je zazdelo, da nekaj praskeče po gozdu. Zdelo se mu je tudi, kakor bi kdo kihnil tam za kakim drevesom. Sova se je časih oglasila s svojim mrtvaškim in dolgozategnjenim glasom, tako da je Franceta kar zona obšla.

„Polhi že kihajo!“ se oglasi stari polhar in nadaljuje pričeto povest.

France je zdaj vedel, da delajo polhi tisto prasketanje v gozdu in da so tisti kihanju podobni glasovi polšji. Oddahnil se je nekoliko od strahu, vendar ni mogel biti miren. Stiskal se je vedno bolj in bolj k svojemu stričku.

Precej časa so sedeli polharji pri ognju, sušili baklje, pekli krompir in pušili. „Zdaj bi pa že bilo dobro, da malo pogledamo,“ se oglasi striček; „midva sva nastavila prej. Slišal sem, da se je že izprožilo dosti pasti.“

Striček je vzel prižgano bakljo in odšel v temo. France je silil z njim, pa ga ni hotel, češ, da bi se lahko poškodoval. Sicer mu je pa bilo ljubše, da je ostal. Tu pri ognju med drugimi polharji se je čutil mnogo bolj varnega nego tam zunaj v temnem gozdu.

Striček se je vrnil za kake pol ure in prinesel dvajset tolstih polhov. Spekel jih je takoj en par sebi in Francetu. Počasi so vstajali tudi drugi polharji, odhajali ter se vračali z večjim ali manjšim plenom.

Francetu se je dremalo. Nič več ni mislil na peklenščka, ki podi divjo svojo čredo v temni noči z ognjenim bičem. Polastila se ga je sladka utrujenost, in oči so se mu kar nehote zaprle. Striček mu je pripravil iz listja in trave ležišče pri ognju, in France je zaspal.

Striček ga je poklical šele zjutraj, ko se je solnce prismejalo izza gor. Izprva si je mel zaspane oči, a kmalu se je zavedel, kje je. Posebno ga je veselilo, ko je videl poleg ugaslega ognjišča cel kupček tolstih polhov.

Drugi polharji so bili že odšli domov. Ambrožev striček in France pa sta še enkrat pregledala pasti in pobrala polhe. Pasti sta pustila nastavljene, polhe sta pa nabrala na vrvcu in odrinila proti domu.

Ambrožev France ni še nikdar tako ponosno stopal proti vasi kakor takrat. Saj je šel s celim vencem tolstih polhov s poljšjega lova, ki se je obnesel tako dobro. Gotovo so mu šli v slast kuhani tudi v krompirju, in pozimi ga bo lepo grela kučma, ki mu jo je napravil stric iz poljšjih kožic.

Bogastvo.

Spisal E. Gangl.

hudi vročini sta prišla na kmete gospod in gospa, da prebijeta poletje v svežem zraku in v hladnih gozdih, ki so se razprostirali kraj zelenih travnikov.

Gospod in gospa sta šla po cesti mimo tesne in nizke kmetiške hiše. Gospodinja je stala na vozu, obloženem s senom, in je metala z vilami seno v kozelc. Bilo ji je vroče, vsa je bila znojna. Blizu tam na travniku je kosil njen sin, hči pa je razgrabljala pokošeno travo, da se je sušila lepše in hitreje.

„Ubožni ljudje ste, mati!“ reče gospa gospodinji.

Gospodinja prestane z delom in pokaže z ogorelo, žuljavo roko tja na travnik.

Tam je vihtel koso krepak kmetiški fant, mlad in čvrst, jeklen in slok, samo zdravo življenje. Pred njegovo koso so se črtali v visoko travo široki krogi, ob njem in za njim so veneli posekani poljski cvetovi.

Za njim je stopala mlada grabljica, lepo kmetiško dekle cvetočih, od solnca opaljenih lic. Pela je po mahljajih bratove kose veselo pesem — obsmrtnico umirajočim bilkam in cvetovom. Tudi v dekletu je kipelo samo zdravo življenje.

Gospodinji, ki kaže z ogorelo, žuljavo roko tja na travnik, prešine lice sladak nasmeh kot odsev sreče, nepojmljive gosposkim ljudem.

Vsa ponosna odgovori gospé: „To je moje bogastvo!“